

ELS MOLINS DE VENT I LA TORRE DE L'ESCARDÓ

Així com hi ha moltes restes de molins moguts per l'aigua a la majoria de rius i rieres del Penedès, la veritat és que queden pocs molins de vent on no hi havia aigua per moldre. A Sitges existien dos molins que ja han desaparegut del tot, un l'any 1916 i l'altre el 1982, quan s'hi va fer passar la variant de les Costes a Cubelles. A Miralpeix n'hi ha un del segle XVI, en bon estat de conservació, però sense teulada. A Vilanova tenim dos molins a la partida de Santa Llúcia: el Molí de Vent, de la nova urbanització que es fa a ponent del torrent de Sant Joan, i l'anomenada "torre" de l'Escardó, que en realitat també era un molí, conegut antigament per molí de l'Escardó o molí d'Adarró, ja que estava situat dins d'aquesta extensa partida. N'hi havia hagut d'altres; el més conegut de tots a La Geltrú, dins la quadra del Padró (actual raval de Santa Magdalena) -del qual encara queda el record entre la gent gran-, ja que pel molí era conegut un lloc entre el carrer de Barcelona i el carrer dels Arengaders.

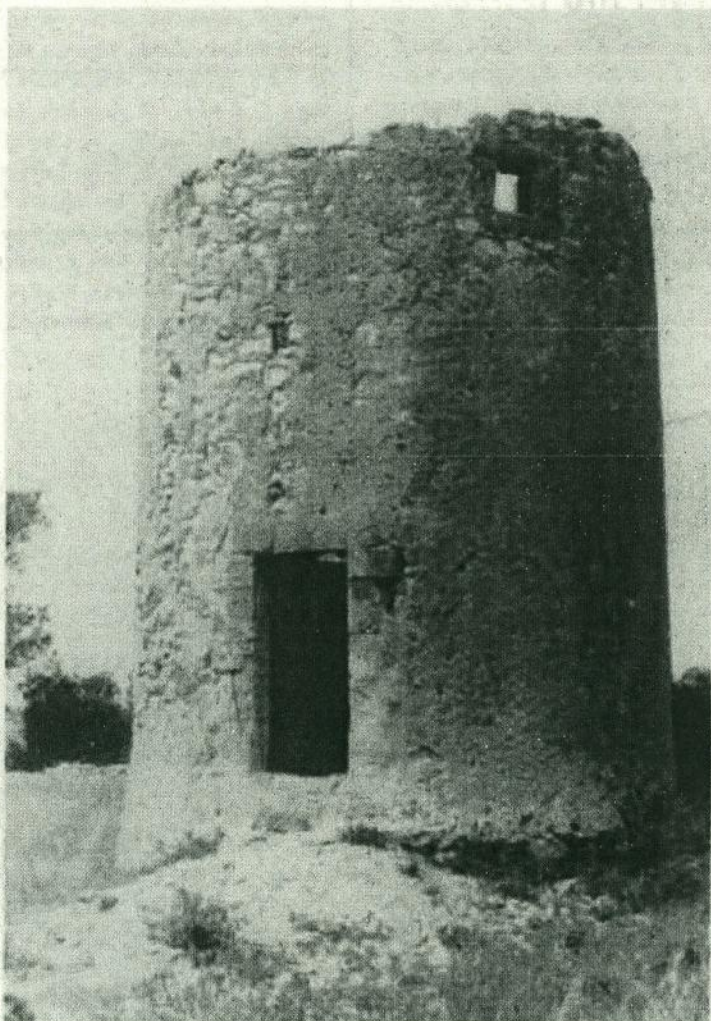
L'antic camí que anava des del camí reial de Cubelles als Molins és un camí fressat pels carros que passaven carregats de blat i de farina. El molí del costat de mar està molt enrunat, sense teulada, mentre que el de la banda de muntanya ha tingut millor sort i, a més d'estar restaurat, encara serveix d'habitatge temporal. Prop dels Molins s'han fet troballes ibèriques, i a migdia de les construccions es veu una bassa de pedra picada.

El Molí de Vent entre el torrent de Sant Joan i l'Aragai era conegut per molí d'en Llançà i, a més d'ésser el més ben conservat de tots, ha donat nom a la urbanització que allargarà Vilanova per la part de ponent. Està adossat a la masia i sembla que té condicionants per durar molts anys.

En canvi, el molí de l'Escardó cada dia està més abandonat. La bonica portalada de pedra i les finestretes sobre una planta rodó

na lleugerament atalussada, sense la teulada i prop de la vila, tenen poques possibilitats de supervivència. El camí que hi anava també està fressat pels carros, però camí i molí desapareixeran qualsevol dia.

Escardó és un cognom català exactament igual que Cardó, però amb l'article salat, "es Cardó". quan avui diríem "el Cardó", nom d'una planta punxosa del gènere "Dipsacus"¹, coneguda per "cardó de peraire"², semblant a un card

Molí de l'Escardó. Foto: V. Carbonell (juny 90)

ovoide en forma de pinya eriçada de punxes³, també anomenat 'cardot', pel que també hi ha persones que duen el cognom 'Escardot' que vol dir el mateix que Escardó.⁴ Aquest cognom l'hem llegit en documents amb les formes següents:

Escardó, Ascardó, Scardó, Scharód, Squardó, Asquardó, Squerdó i Scardí.

Allcover-Moll diu que aquest llinatge existeix a Barcelona, Bellvei, Calafell, Reus, Vinaròs i altres llocs.⁵ Nosaltres, a més de Cubelles i Vilanova, l'hem trobat a Sant Martí Sarroca, tal vegada en descendents d'uns 'Scardó' que vivien a la barriada de Rovellats els anys 1553 i 1604.

Tant la GEC com el Diccionari Biogràfic Albertí fan esment del mallorquí Joan Baptista Escardó (1581-1652), jesuïta i predicador, i de Rafael Escardó, fill de Tortosa (1841-1902), militar i polític liberal.

Els Escardó de la nostra contrada comencen a ésser documentats a partir de 1530, quan un tal Guillem era administrador de l'Hospital de Vilanova. Des d'aleshores, les dades són constants i l'any 1553 ja hi havia sis cases a Vilanova i una a La Geltrú que portaven aquest cognom,⁶ un

d'ells era sastre. El 1591 consten mariners, pagesos, un sastre i un "causídich" (advocat).⁷ Per altre cantó, a Cubelles, un Bartomeu Scardó, pagès, vivia en el mas Olivella o Pinyana,⁸ avui conegut pel nom de corral d'en Cona.

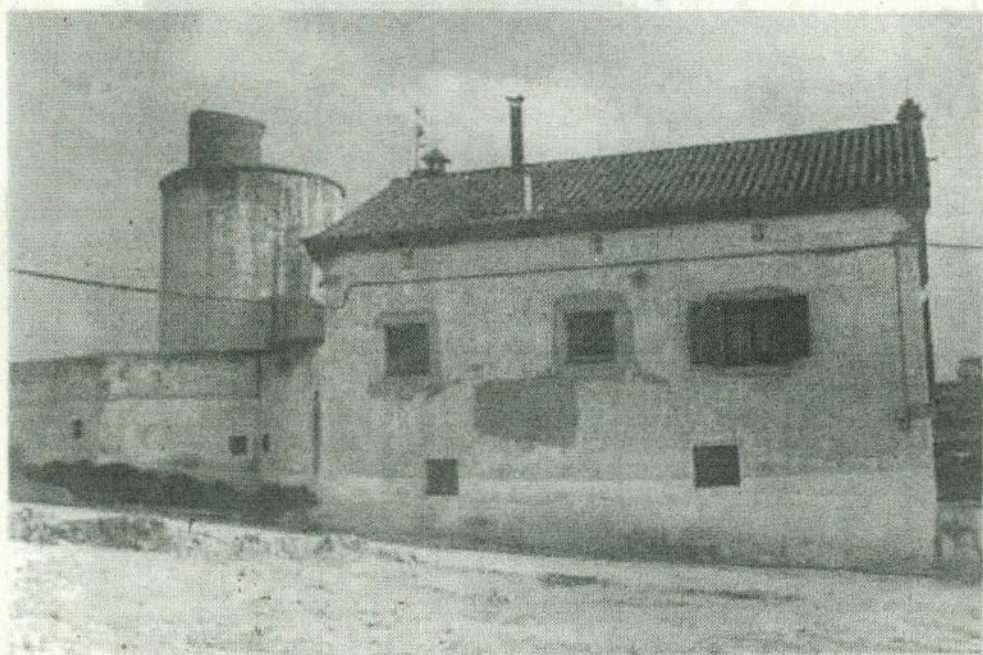
Els Escardó foren consellers i batlles en diverses ocasions. Alguns dels mariners van trobar la mort en captiveri i altres es van ofegar a la mar. Des de la darrereria del segle XVII n'hi havia que eren patrons de barca, i al tombant del segle XVIII, un Magí Escardó era capità de llagut en viatge a Portugal.⁹

En el Cadastre de 1739, entre els Magí mariners, el Magí pagès, el Joan (a) Micalet i les vídues Isabel, Francisca i Magdalena, posseïen vint-i-una peces de terra escampades pels termes de Vilanova i La Geltrú i Cubelles i, junt amb altres familiars, tenien tretze cases situades en els carrers Major, Sant Antoni, del Mig, de l'Església, Caputxins i Bonaire. A més, el mariner Magí Escardó (a) Capó, era propietari d'una "botiga" i d'un celler situats a la platja. En aquest cadastre, surt que la vídua Isabel (o Elisabet) vivia en el carrer de l'Església i posseïa diverses peces de terra a Adarró, al Prat

de l'Esquerrer, a la Collada, al Faraix, al mas Piular i una coneguda per molí d'en Escardó, o sigui, que n'era la mestressa. Lamentablement no en tenim més referències, però el topònim encara persisteix.

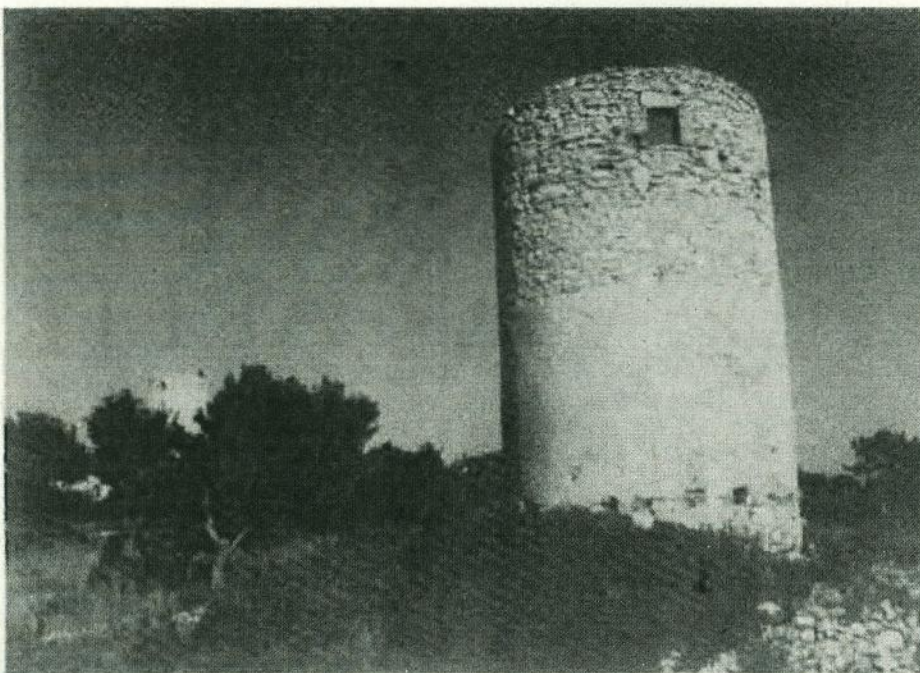
Quan, a la darrereria del segle XVIII, es va incrementar el comerç cap a Amèrica, els Escardó van sobresortir com a grans navegants i diversos fills van passar per l'Escola de Pilots d'Arenys de Mar.¹⁰ Entre 1768 i 1776, Pere Escardó va realitzar una famosa expedició a l'Amèrica, intrincat viatge, estudiat i narrat per Vilar, com un clar exemple de l'esperit aventurer dels nostres homes de mar.¹¹ Entre els que van quedar-se a Vilanova, cal esmentar Magí, el boter, que va saber beneficiar-se de la prosperitat existent i, l'any 1792, venia una terra a la partida de Soterrani per poder fer inversions a la seva boteria.¹² Els boters vilanovins van arribar a fabricar fins a cent pipes diàries.

Un altre Magí fou sobrecàrrec de la barca "Virgen del Rosario" que manava el patró vilanoví Cristòfol Farré. Efectuaren un cèlebre viatge a Amèrica. Sortiren el 1778 i no van tornar fins el 1786. Van marxar carregats de vi blanc, vi negre, oli d'oliva, ma-

Molí de Vent.

Foto: V. Carbonell (set. 89)

Els Molins.

Foto: V. Carbonell (des. 89)

tafaluga (anís vegetal), sabó, teixits i altres productes manufacturats i arribaren de l'aventura amb un altre vaixell, ja que el d'anada se'l van vendre.¹³

Tot i els naufragis haguts entre la família, els Escardó continuaven negociant en l'exportació i foren alguna vegada socis dels Cabanyes.

Per ara desconeixem qui era l'amo del molí a la darrerria del segle XVIII i durant el segle XIX, però no descartem la possibilitat d'obtenir les dades necessàries.

Actualment, el cognom Escardó el porten una minoria de vilanovins i amb el nom de "Torre Escar

dó" es coneix una casa situada a ponent del molí. I el molí oblidat del tot.¹⁴

Vicenç Carbonell i Virella

NOTES

1. F. de B. MOLL, "Els llinatges catalans", p. 230, 1982.
2. ALMERICH, "Els cognoms catalans", p. 90, 1968.
3. G.E.C. volum 4, p. 392.
4. ALCOVER-MOLL, vol. 2, p. 1030-1031.
5. ALCOVER-MOLL, vol. 5, p. 228
6. J. IGLÉSIES, "El fogatge de 1553", p. 412-413, 1979.
7. Capbreu del Castell de La Geltrú de 1591.
8. Capbreu de Gallifa de 1593.
9. A. VIRELLA, "La nostra mar", p. 16, 1984.
10. V. CARBONELL, "La marineria vilanovina en el segle XVIII" p. 31, 1974.
11. P. VILAR, "Catalunya dins l'Espanya Moderna", vol. IV, p. 267.
12. Arxiu de cal CANDELA.
13. P. VILAR, *ibídem*, p. 301.
14. Mapa del terme municipal de Vilanova i La Geltrú, 1988, escala 1:5000.

ELS ESTABLIMENTS I MARQUES QUE TENIM ANUNCIATS EN AQUEST BUTLLETÍ COL·LABOREN EN LA SEVA FINANCIACIÓ. AGRAÏRIEM LA COOPERACIÓ DE TOTS ELS SOCIS EN L'ADQUISICIÓ DELS PRODUCTES DELS NOSTRES ANUNCIANTS.